

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ, КРИМІНАЛЬНО- ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 343.851

DOI 10.32755/sjlaw.2020.02.075

Афанасенко А. С.,

слухач II курсу 461 навчальної групи,

Академія Державної пенітенціарної служби, м. Чернігів, Україна;

Кондратов Д. Ю.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінального права і кримінології,

Харківський національний університет внутрішніх справ,

м. Харків, Україна

ORCID: 0000-0001-5426-4878;

Боднар І. В.,

кандидат юридичних наук,

начальник кафедри тактико-спеціальної підготовки,

Академія Державної пенітенціарної служби, м. Чернігів, Україна

ORCID: 0000-0002-7814-9476

ПЕРЕКРИТТЯ КАНАЛІВ НАДХОДЖЕННЯ ДО ЗАСУДЖЕНИХ ЗАБОРОНЕНИХ ПРЕДМЕТІВ ЯК ПРОТИДІЯ ПЕНІТЕНЦІАРНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

У статті розглянуто процес перекриття каналів надходження до засуджених заборонених предметів як основної протидії злочинності, наведено заходи, які проводяться з метою запобігання вчиненню злочинам в установах виконання покарань. Визначено роль окремих служб установ виконання покарань у забезпеченні правопорядку на територіях установ виконання покарань. Встановлено, що законодавство України потребує новітніх змін шляхом доповнення новими нормами, які були б орієнтовані саме на безпеку персоналу в УВП з урахуванням тенденцій розвитку нашої держави та кримінально-виконавчого законодавства.

Ключові слова: заборонені предмети, перекриття, канали надходження, установи виконання покарань, виявлення.

Постановка проблеми. Аналіз криміногенної ситуації в установах виконання покарань (УВП) Державної кримінально-виконавчої служби України (ДКВС України) останніми роками характеризується неоднозначними тенденціями. Незважаючи на

загальне зниження кількості засуджених, якісний склад осіб, які відбувають покарання, постійно погіршується.

В Україні станом на 1 січня 2019 року згідно з даними Міністерства юстиції України перебувало 55 078 осіб в 148 установах кримінально-виконавчої системи України, які контролюються українською владою, тобто без установ Криму та окупованої частини Донецької та Луганської областей. Рік тому їх кількість становила 57 100 осіб, що на 2 022 особи більше.

Криміногенний склад засуджених до позбавлення волі на 1 січня 2019 року: 5 514 осіб засуджені на строк понад 10 років; 6 967 осіб – за умисне вбивство; 2 939 осіб – за нанесення умисного тяжкого тілесного ушкодження; 7 719 осіб – за розбій, грабїж та вимагання; 12 140 осіб – за крадіжку; 693 особи – за згвалтування; 14 осіб – злочини проти основ національної безпеки [1].

Проникнення заборонених предметів до УВП справляє негативний вплив на оперативну обстановку, а рівень організації боротьби з ними не адекватний поставленим вимогам. Вивчення проблем, пов'язаних із запобіганням проникненню заборонених предметів до УВП, визначення закономірностей вчинення цього виду правопорушень співробітниками та іншими особами, виявлення причин і умов, які сприяють вчиненню діянь кримінального характеру з їх боку, розроблення і здійснення ефективних заходів щодо їх запобігання потребують проведення комплексних наукових досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною базою дослідження проблем проникнення заборонених предметів на території установ виконання покарань стали праці фахівців з кримінально-виконавчого права, кримінології, кримінального права, зокрема: І. Г. Богатирьова, Є. М. Бодюла, І. В. Боднара, В. В. Василевича, А. Д. Глоточкина, О. М. Гуміна, О. І. Гурова, С. І. Дементьєва, Т. А. Денисової, Р. А. Джансараєвої, О. М. Джузи, В. М. Дрьоміна, А. П. Закалюка, А. Ф. Зелинського, О. Г. Колба, О. М. Литвака, О. М. Литвинова, В. В. Лунєєва, О. А. Мартиненка, Г. О. Радова, О. П. Северова, В. П. Севастьянова, І. С. Сергєєва, О. О. Титаренка, О. Г. Ткаченко, В. М. Трубникова, С. В. Царюка, С. Я. Фаренюка, Ю. В. Шинкарьова та ін.

Метою статті є комплексний аналіз каналів надходження до засуджених заборонених предметів, визначення шляхів недопущення надходження заборонених предметів на території установ виконання покарань.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення режиму, ізоляції і безпеки осіб під час відбування покарань є основою діяльності установ виконання покарань Державної кримінально-виконавчої служби України, які здійснюють свою діяльність у складній соціально-політичній та економічній обстановці, що складається останніми десятиліттями в Україні. Як наслідок, спроби з боку окремих осіб поліпшити своє матеріальне становище за рахунок купівлі-продажу заборонених предметів у місцях відбування покарання засудженими – не рідкість.

Тенденції проникнення заборонених предметів на територію УВП є суспільно небезпечними в силу того, що заборонені предмети сприяють вчиненню такого злочинного діяння засудженими, як втеча, і сприяють іншим протиправним діям з боку засуджених у місцях відбування покарання (масові заворушення, захоплення заручників, групова непокора, напад на співробітників та ін.).

УВП є об'єктами підвищеного кримінального ризику. Концентрація злочинців в одній установі сама по собі не створює сприятливих умов для їх декриміналізації та ресоціалізації. Наявність у засуджених заборонених предметів ускладнює криміногенну та оперативну обстановку в УВП, прискорює реалізацію ними злочинних задумів, у тому числі і втеч. Усе це виявляє суспільну небезпеку проникнення заборонених предметів на території УВП.

З метою забезпечення правопорядку в органах, установах виконання покарань та слідчих ізоляторах ДКВС України, надійного перекриття шляхів надходження до зон, що охороняються, заборонених предметів, виробів і речовин, зберігання і використання яких засудженими заборонено, а також запобігання їх виготовлення засудженими та ув'язненими проводяться спеціальні операції «Заслон» та «Щит».

Під час здійснення заходів з перекриття шляхів надходження до зон, що охороняються, заборонених предметів, виробів і

речовин, зберігання і використання яких засудженими заборонено, при спробі доставки до зон, що охороняються, найбільшу кількість заборонених предметів вилучено в установах: Південно-Східного міжрегіонального управління з питань виконання кримінальних покарань та пробації Міністерства юстиції (далі – МРУ) (311 г наркотичних засобів, 30 л спиртовмісної речовини, гроші у сумі 2469 грн та 25 євро, 57 мобільних телефонів) та Західного МРУ (36 л спиртовмісної речовини, гроші у сумі 1006 грн, 207 мобільних телефонів). Найменшу кількість заборонених предметів вилучено в установах Центрально-Західного МРУ (13 л спиртовмісної речовини, гроші у сумі 280 грн та 11 мобільних телефонів).

Основними каналами доставки заборонених предметів є посылки та передачі [2].

Можна стверджувати, що наявність у засуджених заборонених предметів є причиною вчинення більшості злочинів у місцях позбавлення волі.

Згідно з інформацією, що надійшла з міжрегіональних управлінь з питань виконання кримінальних покарань та пробації Міністерства юстиції України до Адміністрації ДКВС України, протягом проведення спеціальної операції засудженими (ув'язненими) допущено 672 порушення встановленого режиму тримання, в тому числі: вживання спиртних напоїв – 11; невиконання законних вимог адміністрації – 75; порушення локалізації – 46; виготовлення та зберігання заборонених предметів – 274.

Відкрито 4 кримінальні провадження проти засуджених за ст.ст. 309 ч. 1, 391 Кримінального кодексу України [3].

Аналізуючи відомі випадки спроб доставки заборонених предметів в УВП, можна виділити декілька категорій осіб, які причетні до цього процесу, а саме:

1. Близькі родичі засуджених, яким кримінально-виконавчим законодавством надано право на тривалі побачення. Часто родичі, які прибувають на тривалі побачення, намагаються пронести заборонені предмети, приховуючи їх різними способами.

2. Родичі засуджених та інші особи, які намагаються передати заборонені предмети та речовини в передачах, посылках та бандеролях. З цією метою використовують різноманітні спосо-

би приховування: від примітивних – до таких, що потребують ретельної підготовки. Наприклад, виготовлення фабричної упаковки та маркування, застосування особливих хитрощів маскуванню тощо.

3. Персонал УВП. Засуджені різними способами намагаються втягти у недозволені зв'язки працівників УВП. Водночас непоодинокими є випадки, коли працівники добровільно з корисливих мотивів доставляють засудженим заборонені предмети.

4. Особи, що перекидають заборонені предмети через огорожі УВП. Як правило, найбільша кількість таких осіб складається з родичів, друзів або осіб, які раніше відбували покарання.

5. Особи, які використовують транспортні засоби для доставки заборонених предметів на територію УВП. У таких випадках цими особами є водії, які постачають сировину для виробництва, сховавши заборонені предмети у вузлах, або серед самої сировини (деревини, металу тощо).

6. Інші особи, що мають доступ на територію установ, інколи представники релігійних громад, соціальні працівники, що відвідують установу [4, с. 569].

Потрапляння на територію УВП навіть одного із заборонених предметів викликає неабияку небезпеку. Адже, наприклад, колючо-ріжучі предмети, такі як: ножі та шила – можуть стати зброями нападу як на інших засуджених, так і на персонал установи. Спортивний інвентар може з легкістю перетворитися в зброя нападу.

Не варто забувати, що неабияку суспільну небезпеку в собі несуть алкогольні напої, наркотичні, психотропні речовини та дріжджі, адже більшість насильницьких злочинів вчиняється саме в стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння.

За допомогою мобільних телефонів засуджені можуть здійснювати різні шахрайства, організовувати скоєння втеч та порушувати ізоляцію засуджених як принцип виправлення.

Гроші та вироби з дорогоцінних металів можуть прискорювати реалізацію злочинних задумів. Наприклад, як засіб підкупу співробітників та інших осіб з метою вчинення ними незаконних дій.

Гральні карти в установах виконання покарань можуть призвести до серйозних наслідків, адже вони стають підставою для конфліктів між засудженими, що може призвести до правопорушень [5, с. 75].

Проникнення до засуджених заборонених предметів, виробів і речовин є можливим лише за наявності серед засуджених осіб, що виношують наміри отримання спиртних напоїв, наркотичних речовин, засобів мобільного зв'язку та при існуванні створених засудженими неконтрольованих персоналом каналів і зв'язків з родичами, друзями та іншими особами, які перебувають поза місцями позбавлення волі. За наявності співробітників, які вступили у незаконні стосунки із засудженими, їхніми родичами або іншими особами з метою отримання неправомірної вигоди або досягненні інших корисливих цілей.

Низький рівень організації роботи щодо запобігання проникнення заборонених предметів, виробів і речовин на територію установи виконання покарань, виявлення осіб, що мають наміри налагодити канал надходження заборонених предметів, а також несвоєчасне виявлення таких каналів спричиняє появу у засуджених заборонених предметів.

Як свідчить практика, інколи ефективну та успішну роботу УВП можуть зводити нанівець вчинені правопорушення та злочини, серед яких є ті, що пов'язані з проникненням заборонених предметів і їх обігом. Тому з метою підтримання належного правопорядку та законності в місцях позбавлення волі у практичній діяльності УВП уживаються заходи, спрямовані на перекриття каналів надходження заборонених предметів, їх своєчасне виявлення та вилучення. Основними напрямками такої діяльності є: оперативно-розшукова робота; виховна та соціально-психологічна робота з персоналом ДКВС України; проведення спеціальних операцій, режимних заходів, оглядів та обшуків, особистих обшуків засуджених; забезпечення надійної охорони об'єктів, територій та приміщень УВП, здійснення модернізації інженерно-технічних засобів.

Вищенаведений комплекс заходів необхідно постійно проводити, вдосконалювати та запроваджувати здобутки інших держав у становленні ДКВС України.

Важливу роль у перекритті каналів надходження до засуджених заборонених предметів відіграє належне проведення доглядів передач, посилок і бандеролей, що надходять на ім'я засуджених. Також проведення особистих оглядів засуджених, що прибувають в УВП, та осіб, які прибувають на тривалі побачення із засудженими.

Слід звернути увагу на проведення спеціальної операції в УВП, а саме на спеціальну операцію під умовною назвою «Заслон».

Спеціальна операція «Заслон» проводиться з метою надійного перекриття каналів надходження в зони, що охороняються, заборонених до використання речей і предметів, а також запобігання їх виготовленню засудженими. Спеціальна операція передбачає здійснення заходів щодо ліквідації каналів надходження заборонених предметів, виробів та речовин, їх виявлення та вилучення, проведення оглядів об'єктів та обшуків засуджених на території УВП, особистих оглядів осіб, що заходять на територію установи виконання покарань.

Отже, якісне та своєчасне перекриття каналів надходження заборонених предметів на територію установи виконання покарань є необхідною умовою для забезпечення належного порядку виконання та відбування кримінальних покарань. Адже від рівня обігу установі заборонених предметів безпосередньо залежить стан криміногенної обстановки.

Висновки. Висвітлений у статті матеріал свідчить про те, що проблема проникнення на території установ виконання покарань заборонених предметів є актуальною та потребує подальшого розгляду з покращенням методів і заходів з недопущення здійснення ймовірних злочинних намірів як з боку засуджених, так і з боку інших осіб.

Для покращення протидії з перекриття каналів надходження до засуджених заборонених предметів потрібно:

- 1) використовувати новітні технології в галузі забезпечення охорони периметрів установ виконання покарань;
- 2) внести зміни до чинного законодавства щодо збільшення відповідальності за передачу заборонених предметів на території установ виконання покарань;

3) проводити з персоналом Державної кримінально-виконавчої служби профілактичну роботу з метою наголошення на недопущення налагодження неслужбових зв'язків із засудженими та іншими особами.

Список використаних джерел

1. Кримінально-виконавча система України в 2018 році. Статистичний огляд. URL: <http://ukrprison.org.ua/news/1548745687> (дата звернення: 30.06.2020).

2. Результати проведення спеціальних операцій «Заслон» та «Щит». URL: <https://www.kvs.gov.ua/peniten/control/chv/uk/publish/article/896476;jsessionid=8CEC991EDB525B5B434692E8DE51ED79> (дата звернення: 30.06.2020).

3. Результати проведення спеціальної операції «Щит». URL: <https://www.kvs.gov.ua/peniten/control/cry/uk/publish/article/900716;jsessionid=DC60D6E8977FCC10150A4740A1F09774> (дата звернення: 20.09.2020).

4. Кримінологічні засади запобігання злочинам в установах виконання покарань України (пенітенціарна кримінологія): посібник / за ред. О.М. Джужі. Київ: НАВС, 2013. 620 с.

5. Хохрин С. А. Правовые и организационные проблемы перекрытия каналов проникновения в пенитенциарные учреждения запрещенных предметов. *Вестник Воронежского института МВД России*. 2012. Вып. 3. С. 75–78.

Afanasenko A., Kondratov D., Bodnar I.

BLOCKING CHANNELS OF INCOMING PROHIBITED ITEMS TO CONVICTS, AS A COUNTERACTION OF PENITENTIARY CRIME

The process of blocking channels of incoming prohibited items to convicts, as the main counteraction to crime are considered in the article. Measures taken to prevent the commission of crimes in penal institutions are provided. The role of specific services of penal institutions in ensuring law and order on the territories of penal institutions is determined. It is established that the legislation of Ukraine needs the latest changes, by supplementing it with new norms, which would be focused on the safety of the personnel in the penitentiary system, taking into account the development trends of our state and criminal-executive legislation.

It is emphasized in the article that in order to ensure law and order in penal bodies, institutions and pre-trial detention centers of the State Criminal and Executive Service of Ukraine, reliable blocking of incoming to protected areas, prohibited items, products and substances, storage and use of which is prohibited, as well as preventing their manufacturing, convicts and prisoners undergo special operations "Barrier" and "Shield".

The authors singled out the categories of persons who are most inclined to hand over prohibited items to convicts, namely: convicts' close relatives who have been granted the right to long-term visits by criminal-executive legislation; convicts' relatives and other persons who try to transfer prohibited items and substances in transmissions, parcels and packages; PI staff; relatives, friends or former servicemen who throw prohibited items over the fences of the penal institution; persons who use vehicles to deliver prohibited items to the territory of the penal institution; other persons who have access to the territory of such institutions.

The authors came to the conclusion that in order to improve the counteraction to the blocking of the channels of incoming prohibited items to convicts, it is necessary to: use the latest technologies in the field of protection of the perimeters of the penal institutions; amend existing legislation and improve preventive work in this area.

Key words: *prohibited items, blocking, channels of incoming, penal institutions, detection.*

References

1. The criminal justice system of Ukraine in 2018, *Statistical review*, available at: <http://ukrprison.org.ua/news/1548745687>.
2. Results of Special “Barrier” and “Shield” Operations, available at: <https://www.kvs.gov.ua/peniten/control/chv/en/publish/article/896476;jsessionid=8CEC991EDB525B5B434692E8DE51ED79>.
3. The results of the special operation “Shield”, available at: <https://www.kvs.gov.ua/peniten/control/cry/en/publish/article/900716;jsessionid=DC60D6E8977FCC10150A4740A1F09774>.
4. Criminological principles of crime prevention in penitentiary institutions in Ukraine (penitentiary criminology) (2013): manual / in Dzuzhi, O. M. (Ed.), NAVS, Kiev.
5. Khokhrin, S. A. (2012), "Legal and organizational problems of overlapping of channels of penetration into the penitentiary institutions of prohibited objects", *Bulletin of the Voronezh Institute of the Ministry of Internal Affairs of Russia*, Issue 3, pp. 75–78.